

BIT#5 – Budapest Intézet Tényanyag

Az oktatási elkülönítés káros

- Bőséges adat bizonyítja, hogy a szegény, vagy kisebbségi diákok külön oktatása nem hoz eredményt, sokkal inkább káros.
- Hiába társítanak kezdetben plusz anyagi ösztönzőket, magasan képzett pedagógusokat és infrastruktúrát ehhez az elképzeléshez, a mutatók idővel leromlanak.
- A hátrányos helyzetű szülők érdekérvényesítő képessége az oktatási intézményekben gyenge, a színvonal növekedését nem tudják érdemben befolyásolni.

A [köznevelési törvény](#) újabb módosítása a szakértők szerint¹ lehetőséget teremt az [iskolai szegregáció](#) további növekedésére. A magyar oktatási rendszer már e nélkül is nagymértékben szelektál a gyermekek között,² a szegények iskolai szegregációja pedig nagy, és jóval nagyobb, mint azt a szegénység területi koncentrációja indokolná.³

A szegregált iskolákban általában gyengébb az oktatás színvonala

A magyarországi adatok alapján a hátrányos helyzetű gyerekeket koncentráló szegregált iskolákban általában rosszabb minőségű az oktatás, mint azokban az iskolákban ahol a középosztály gyerekei külön, vagy hátrányos helyzetű gyerekekkel együtt tanulnak. Ennek egyik oka, hogy a szegregált iskolák általában rosszabbul felszereltek, eszközhiányosak. Ennél is fontosabb, hogy ezekbe az iskolákba nehezebb jó pedagógust találni. Néhány elkötelezett pedagóguson kívül azok, akik válogathatnak az álláslehetőségek között, inkább azokat az iskolákat választják, ahol ugyanakkora fizetésért kevesebb energiával jobb eredményt lehet elérni. Ezek pedig általában azok az iskolák, ahol a középosztálybeli szülők is hozzájárulnak a pedagógusi munka eredményességéhez otthoni segítséggel vagy megfizetett magánórákkal. A szegregált iskolákra jellemző nehezebb pedagógiai munkát nem kompenzálja eléggé a bérpótlék és így nehéz odavonzani, illetve ott-tartani a legfelkészültebb pedagógusokat. 2008-ban a szakképzett pedagógusok keresetében átlagosan 3,1 % volt a bérpótlékok aránya és a tanárok mindössze 5 %-a kapott keresetének 10 %-át meghaladó pótlékot.⁴

A szegregált iskolákban gyakran a szülői érdekképviselőt sem elég erős: ha például gyenge tanár kerül az iskolához, kisebb eséllyel tudják elérni, hogy leváltsák. A [hátrányos helyzetű](#) szülők nem tudják az oktatás minőségét érdemben befolyásolni, ezzel szemben a magasabb társadalmi státuszú szülők a [szabad iskolaválasztás](#) lehetőségével (elvándorlás ún. *white flight*) vagy befolyásukkal élve tudnak változtatni.⁵ A szegregált iskolába kerülő hátrányos helyzetű gyerekek így többnyire gyengébb képzést kapnak.⁶

Külföldön sem működnek jól a kiemelten támogatott, de szegregált iskolák

A nemzetközi tapasztalatok szerint a szegregált iskolák akkor sem működnek jól, ha az állam jelentős forrásokat biztosít a minőségük javítására. Ezt bizonyítja a Franciaországi Oktatási Prioritási Körzetek⁷ (ZEP) példája, amelyet még 1982-ben vezettek be, elsősorban a nagyvárosok gettósodó területein. A ZEP-iskolákban átlagosan 5–10 százalékkal fordítottak több forrást egy tanulóra, az osztálylétszámok pedig valamivel kisebbek voltak, mint az átlagos francia iskolában.

Már a korai értékelések is kimutatták, hogy a program nem javította a tanulói teljesítményeket, vagyis nem csökkent a különbség a hátrányos helyzetű és az átlagos tanulók között. Sőt, a későbbi értékelések szerint a program kedvezőtlen folyamatokat is felerősített. Egy iskola bekerülése a ZEP-programba ugyanis hatással volt a tanulók és a tanárok összetételére is. A tehetősebb szülők elvitték az iskolákból a gyerekeiket és a tanári kar minősége is megváltozott a ZEP-iskolákban. A fiatal, 30 év alatti, és a képesítés nélküli tanárok aránya jelentősen megnőtt és a kiemelt körzetek iskoláiban a tanári fluktuáció is nagyobb volt, mint máshol. A ZEP-iskolák tanárai bérkiegészítésben részesültek, mely a nehezebb munkakörülményeket volt hivatva ellensúlyozni, ez azonban nem volt ahhoz, hogy a tanárokat maradásra bírja.

Hiába szervezték át a ZEP-et 2005-ben, a későbbi hatásvizsgálatok sem jeleztek javulást. A hasonló kísérletek, például az Egyesült Királyság, Ciprus, Belgium, Portugália, Görögország programjai ugyanilyen eredményekre vezettek.⁸ A nemzetközi példák tehát azt mutatják, hogy gyerekek és tanárok összetételét alakító folyamatok és az ebből eredő negatív hatások túl erősek ahhoz, hogy ezt anyagi ösztönzőkkel, jó szándékkal (és „szeretettel”) ellensúlyozni lehetne.

Szegregált iskolában egymástól is kevesebbet tudnak tanulni a gyerekek

De tegyük fel egy pillanatra, hogy sikerül kiváló tanárokat toborozni a szegregált iskolákba. Milyen hatásokkal jár önmagában az, ha csupa hátrányos helyzetű gyerek jár egy osztályba? Egy ilyen iskola felerősíti az elszigeteltséget és beszűkíti az egymástól tanulás lehetőségeit, ezek a tényezők pedig megnövelik a gyenge iskolai teljesítmény és a [lemorzsolódás](#) kockázatát.

Bizonyított, hogy a vegyes összetételű közösség ösztönzőleg hat nem csak a kreativitásra, önbizalomra, társadalmi együttműködésre, hanem az iskolai teljesítményre is. Ezt a [PISA-méréseken](#) hosszú ideje kiemelkedően teljesítő finn oktatási rendszer is igazolja.⁹

A jó minőségű iskola minimum követelménye: hatékony és eredményes tanárok és olyan osztálytársak, akiktől tanulni lehet, vagy akik a tanulás szempontjából ösztönzőek. Ha az iskolákban vagy osztálytermekben koncentrálnak a tanulási nehézségekkel küszködő gyerekek, akkor a kortárs csoport hangadója a teljesítményt és tanárokkal való együttműködést elutasítva, létrehozhatják az iskolai tudással szemben saját ellenálló kultúrájukat. Azt, hogy a jó teljesítményű kortárs csoport az egyéni tanulási teljesítményt is javítja, a gyenge pedig az egyéni teljesítményeket rombolja, számos mérés igazolta.¹⁰

Az iskolarendszer által problémásnak tekintett tanulók külön csoportban, elkülönített „fejlesztésének” hatékonyságát sem a hazai, sem a nemzetközi tapasztalatok nem igazolják. Az elkülönített oktatás ugyanis felerősíti a gyerekek egyéni nehézségeit, a csoportban kedvezőtlen pszichés klímát teremt és elzárja a gyereket a pozitív mintáktól, amelyekben integrált csoportban része lenne (pedig ebben az életkorban a gyerek elsősorban mintakövetéssel tanul). A gyerekek énképét is lerontja, mivel azt sugallja, hogy valami baj van velük, ha az elkülönített csoportba kerültek.¹¹

Az együttnevelés eredményességét a nemzetközi tapasztalatok is alátámasztják

A nemzetközi összehasonlításban élvonalbelinek tekinthető oktatási rendszerek tapasztalatai igazolják, hogy a tanulási nehézségekkel küzdő tanulók fejlesztését nem elkülönítve, hanem a többi tanulóval/tanulócsoporthal együtt, az pedagógiai munka differenciálásával érdemes támogatni. A 2007 szeptemberében megjelent, a világ legsikeresebb iskolai rendszerei teljesítményének hátterét vizsgáló McKinsey-jelentés¹² megállapítása szerint a kisebb

létszámú homogén tanulócsoportban végzett oktatás nem eredményesebb, mint a nagyobb létszámú, heterogén összetételű osztályban. A megfelelő feltételek biztosítása mellett heterogén iskolákban és tanulócsoportokban is garantálható a teljesítményjavulás és tanulási siker minden gyermek számára. Ehhez jól képzett és motivált pedagógusok, színvonalas osztálytermi munka, a tanárok egymástól tanulása, együttműködő, és együttgondolkodó tantestület szükséges, amelyben a felkészült vezetők mentorai az oktatási folyamatnak. A szocioökonómiai hátrányokat az egyéni szükségletekhez igazodó tanulási folyamattal lehet kompenzálni, amihez megfelelő külső támogatás, folyamatos nyomon követés és célzott beavatkozás kell, és fejlesztési források biztosítása ott, ahol arra szükség van és arra, amire valóban szükség van.

INFOGRAFIKA: http://www.budapestinstitute.eu/uploads/BI_vizu_2015_03_iskola_frontalis_vs_korbe_final.pdf

¹ [A Roma Sajtóközpont interjúja Havas Gábor szociológussal. 2015. június 15.](#)

² [Csapó Benő - Molnár Gyöngyvér - Kinyó László: A magyar iskolarendszer szelektivitása a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok eredményeinek tükrében. In: Iskolakultúra 2009/3-4. 3-14.p.](#)

³ [Havas Gábor - Kemény István - Liskó Ilona: Cigány gyerekek az általános iskolában. Oktatókutató Intézet. 2001. 18-34.p. és Kertesi Gábor-Kézdi Gábor: Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. BWP - 2009/6. 31.o.](#)

⁴ [Varga Júlia: A tanárok munkaerő-piaci helyzetével és bérezésével kapcsolatos eddigi hazai és nemzetközi eredmények összegzése. 2010. 17-18.o.](#)

⁵ [Kertesi Gábor-Kézdi Gábor: Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. BWP - 2009/6. 31.o.](#)

⁶ [Kertesi Gábor-Kézdi Gábor: Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. BWP - 2009/6. 10.o.](#)

⁷ Zone d'éducation prioritaire

⁸ [Varga Júlia: A kiemelt oktatási körzetek nemzetközi tapasztalatai. Esély. 2014/4. 3-29. oldal.](#)

⁹ [Dervin és szerzőtársai: Multicultural Education in Finland - Renewed Intercultural Competencies to the Rescue. 2012.](#)

¹⁰ [Kertesi Gábor-Kézdi Gábor: A roma és nem roma tanulók teszteredményei közti különbségekről és e különbségek okairól. 2012. 22.o.](#)

¹¹ [Forrás: Kereszty Zsuzsa \(2008\): Mindenkinek jó – a hátrányos helyzetű gyermekek és a kompetencia alapú fejlesztés. In: Bernáth Gábor \(szerk.\): *Esélyegyenlőség – deszegregáció – integráló pedagógia – Egy stratégia elemei*. Educatio, Budapest.](#)

¹² [McKinsey and Company: Mi áll a világ legsikeresebb oktatási rendszereinek hátterében? 2007.](#)